

Το αίτημα για μια φερέγγυα πολιτική πρόταση

Οι δημοτικές εκλογές, σημειώνουν τη λήξη της περιόδου της μεταπολίτευσης. Μπαίνουμε σε μια νέα περίοδο που τη χαρακτηρίζει η πολιτική ρευστότητα, η κινητοποίηση σε όλους τους χώρους όπως επίσης και η διαμόρφωση νέων πολιτικών καταστάσεων. Με τις δημοτικές εκλογές το ΠΑΣΟΚ έχασε την αυτοδυναμία του, όχι μόνο από την άποψη του ποσοστού των ψήφων, αλλά βαθιά μέσα στη λαϊκή συνείδηση. Ο δικομματισμός που χαρακτήρισε την μεταπολίτευση τελείωσε. Από δω και πέρα οι πολιτικές ρυθμίσεις δεν μπορούν να γίνουν πλέον σε επίπεδο συζητήσεων κορυφής, συνεννοήσεων ή συγκλήσεων απόψεων μεταξύ δύο κομμάτων. Αυτό είναι το χαρακτηριστικό μήνυμα των δημοτικών εκλογών και γι' αυτό νομίζω ότι οι δημοτικές εκλογές κλείνουν το κεφάλαιο που άρχισε το 1974. Είναι σημαντικό να χαρακτηρίσουμε σωστά αυτή την εμπειρία, την εμπειρία της περιόδου 1974-1986 με τα θετικά και τα αρνητικά της στοιχεία. Πρέπει να δούμε τη μεταπολίτευση όχι σαν κάτι που ήταν ιδεατά σωστό ή όχι, αλλά σαν ένα στάδιο της πολιτικής εξέλιξης στον τόπο μας μετά την επτάχρονη δικτατορία. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι η ιστορία θα καταγράψει ότι σ' αυτή την περίοδο ξεμπλοκαρίστηκαν διαδικασίες και καταστάσεις στον οικονομικό, κοινωνικό αλλά και πολιτικό τομέα που είχαν αναχαιτίσει την πρόοδο στον τόπο μας όλη την μεταπολεμική περίοδο. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι έγινε μία σημαντική προσπάθεια λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών και εν γένει ένα δημοκρατικό άνοιγμα σε σύγκριση με τις ιστορικές εμπειρίες του τόπου μας. Παράλληλα όμως κληρονομούμε από αυτήν την περίοδο και πολλά αρνητικά. Η περίοδος 1974-86 χαρακτηρίζεται ουσιαστικά από την ορμητική εμφάνιση μιας νέας ριζοσπαστικής αντίληψης των λαϊκών στρωμάτων που επενδύεται πολιτικά στο φαινόμενο του ΠΑΣΟΚ σε μια ιδεολογικοπολιτική όμως ταυτότητα που δεν ήταν ξεκάθαρη, δεν ήταν ώριμη, και δεν ωρίμασε μέσα στη διαδικασία. Το πισωγύρισμα της διαδικασίας μετάβασης που παρατηρήθηκε σ' όλη αυτή την περίοδο ανάγεται ακριβώς

σ' αυτή την αδυναμία. Ότι οι στόχοι δεν είχαν ξεκαθαριστεί από την αρχή και δεν υπήρχαν μηχανισμοί επίλυσης αυτών των ασαφειών μέσα στο ίδιο το Κίνημα για να γίνεται κάθε στιγμή η σωστή παραγωγή και αναπαραγωγή λειτουργικής ιδεολογίας, όχι αφηρημένης ιδεολογίας, που θα έδινε και τη συγκεκριμένη κατεύθυνση προς τα εμπρός. Ακριβώς επειδή έλειψε αυτό το στοιχείο, ο ριζοσπαστισμός βρήκε καταφύγιο σ' ένα άκρατο λαϊκισμό, σ' ένα λαϊκισμό που στη βάση του είναι αντιδημοκρατικός και αντιπροοδευτικός και που σε τελευταία ανάλυση οδήγησε στην ισοπέδωση των αξιών στην κοινωνία μας: μία ισοπέδωση αξιών που είχε αρχίσει προτίτερα και κορυφώθηκε στην επταετία της δικτατορίας. Έτσι σήμερα τελειώνουμε αυτή την περίοδο με μια βαθιά ιδεολογική και πολιτική κρίση που ξεπερνάει το ιδεολογικοπολιτικό κενό και προχωράει στην αμφισβήτηση κάθε προοδευτικής πρότασης. Γιατί αυτό που τονίζεται σήμερα από τον κόσμο είναι ότι οι αριστερές, οι σοσιαλιστικές, οι προοδευτικές, όπως θέλετε πείτε τις, προτάσεις δοκιμάστηκαν και απέτυχαν. Και με αυτή την τοποθέτηση ανοίγεται διάπλατα ο δρόμος στην ανίχνευση μιας εναλλακτικής πρότασης δεξιάς ή συντηρητικής μορφής μέσα στα πλαίσια ενός παραπλανητικού νεοφιλελεύθερου μοντέλου. Αν έγινε κάποια ζημιά, σημαντική ζημιά, στην περίοδο 1974-86, ήταν ακριβώς ο διασμός των οραμάτων των προοδευτικών και των δημοκρατικών δυνάμεων που δοκιμάστηκαν τάχατες κυβερνητικά στην περίοδο 1981-86 και θρέθηκαν ανελλιπή και ανεφάρμοστα στην ελληνική κοινωνία. Το πρώτο καθήκον που έχουμε σαν προοδευτικοί άνθρωποι είναι να αντιστρέψουμε αυτή την κατάσταση και να εξηγήσουμε στον κόσμο ότι άλλο είναι η ορθότητα μιας έννοιας, ή η ορθότητα μιας πρότασης και άλλο η λανθασμένη πρακτική και εφαρμογή της. Ότι αν σήμερα π.χ. το συνεταιριστικό κίνημα βρίσκεται σε κρίση δεν οφείλεται στο ότι το συνεταιριστικό κίνημα είναι ένας λανθασμένος ή ένας ανεφάρμοστος θεσμός στον τόπο μας, αλλά στο ότι ο τρόπος που προωθήθηκε και εφαρμόστηκε ήταν εσφαλμένος και τα σφάλματα πρέπει να μελετηθούν, να εντοπιστούν και να διορθωθούν στην πορεία της εφαρμογής τους.

Το κλίμα σήμερα είναι διαφορετικό από το 1974. Τότε υπήρχε, άκριτα ίσως, από τον ελληνικό λαό μια γενικότερη αποδοχή και νομιμοποίηση της αριστερής ή σοσιαλιστικής ιδεολογίας. Μετά από την επτάχρονη δικτατορία αλλά και με βάση τη διεθνή συγκυρία και την κίνηση των προοδευτικών δυνάμεων της Δύσης, ο ελληνικός λαός ήταν έτοιμος να δεχθεί χωρίς κριτική διάθεση μια πολιτική πρόταση που θα πήγαζε έστω και έμμεσα από μια ιστορική νομιμοποίηση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας. Ήταν η εποχή που ο κόσμος πίστευε στους δημοκρατικούς του αγώνες, πίστευε σε μια ιδεολογία που έστω και σε κάποια νεφελώδη μορφή υπήρχε διάχυτη παγκόσμια και σ' αυτόν τον τόπο. Σήμερα το κλίμα έχει αντιστραφεί. Δεν μπορούμε να πάρουμε σαν δεδομένο ότι ο κόσμος νομιμοποιεί κάποια ιστορική καταβολή μιας προοδευτικής ιδεολογίας και ότι με βάση αυτό το Ευαγγέλιο θα είναι διατεθειμένος να προχωρήσει και να ακολουθήσει μία πολιτική πρόταση. Σήμερα τα πράγματα είναι διαφορετικά. Σήμερα ο Έλληνας πολίτης ζητάει μία πολιτική πρόταση που να είναι ρεαλιστική, αλλά και προοδευτική, που να συνδέεται βέβαια με μια γενικότερη ιδεολογική τοποθέτηση, αλλά που να είναι σαφής και εφαρμόσιμη έστω και στο απώτερο μέλλον. Έχουμε δηλαδή ένα πολύ πιο δύσκολο έργο να κάνουμε σήμερα, από το έργο των πολιτικών πρωτοβουλιών του '74 και του '75. Είναι όμως ένα καλύτερο έργο γιατί αυτή τη φορά ακριβώς επειδή υπάρχει αυτή η απαίτηση από τη βάση πρέπει να εξηγήσεις, να δικαιολογήσεις, να πείσεις ότι κτίζουμε πάνω σε στερεό

έδαφος. Ότι θα κτίσουμε μία πολιτική πρόταση που θα είναι αποτέλεσμα ζύμωσης, θα είναι κτήμα της λαϊκής συνείδησης και θα είναι εφαρμόσιμη γιατί θα έχει ξεκαθαρίσει τους ενδιάμεσους στόχους και ότι θα βασίζεται σ' ένα όραμα, σε μία ιδεολογία που αγκαλιάζει τα πλατιά λαϊκά στρώματα του τόπου μας. Φυσικά θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι κινούμεθα όχι μόνον στον εσωτερικό χώρο αλλά και διεθνώς και η διεθνής συγκυρία είναι και αυτή δυσμενής εξαιτίας της παγκόσμιας πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης.

Η πολιτική κρίση

Μιλάνε σήμερα όλοι για πολιτική κρίση και νομίζω ότι η πολιτική κρίση πράγματι υπάρχει με την εξής έννοια: ότι κανένα υπάρχον πολιτικό σχήμα σήμερα δεν είναι φερέγγυο. Έχει χαθεί η φερεγγυότητα του πολιτικού λόγου στον τόπο μας. Από τη δεξιά μέχρι την αριστερά. Το θέμα είναι τι κρύβεται πίσω από την πολιτική κρίση. Πιστεύω ότι το θέμα δεν είναι απλό. Δεν είναι θέμα μηχανισμών ή οριακών βελτιώσεων και πρέπει να δούμε τις αγωνιώδεις προσπάθειες μέσα σε κόμματα, κυρίως μέσα στο ΠΑΣΟΚ, για κάποιες οριακές βελτιώσεις ή αναδιαρθρώσεις ή αναδομήσεις σαν απεγνωσμένες και καταδικασμένες προσπάθειες για τη διαιώνιση ενός παιχνιδιού πουχει ξεπεραστεί από την ίδια την ιστορία.

Η πολιτική κρίση είναι βαθιά γιατί κρύβει πίσω της την κοινωνική κρίση. Και πίσω από την κοινωνική κρίση, είναι η οικονομική κρίση και πίσω από την οικονομική κρίση είναι η κρίση των αξιών στον τόπο μας. Τα κόμματα στην Ελλάδα, αναπτύχθηκαν ιστορικά, με αυθαίρετο τρόπο, οριοθετώντας το χώρο τους και τους οπαδούς τους χωρίς αναφορά στην κοινωνική λειτουργία τάξεων ή ομάδων. Εδώ και λίγα χρόνια το ποιος ήταν αριστερός μέσα σ' ένα χωριό και ποιος ήταν δεξιός πήγαινε πολύ πίσω στην ιστορία ποιανού ο πατέρας ήταν στο ΕΑΜ και ποιανού ο πατέρας ήταν χωροφύλακας.

Αυτή η κληρονομιά που πέρασε από παλιές γενιές, στη νέα γενιά δεν είχε καμιά κοινωνική ή ταξική έννοια. Ήταν μία διαίρεση κομματική της κοινωνίας με ιστορικούς όρους χωρίς ειδική αναφορά σε ταξικά ή παραγωγικά κριτήρια. Ένα από τα

Το σκίτσο του Αλτάν είναι από την «Βαβέλ».

ΜΠΑΜΠΑ, ΝΑΙ, ΑΛΛΑ
ΑΥΤΟ ΤΟ ΣΑΜΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ...
ΣΥΣΤΗΜΑ
ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΚΟ!

σημαντικά πράγματα που συνέβησαν στις δημοτικές εκλογές ήταν ακριβώς το σπάσιμο αυτού του φράγματος. Κάποια στιγμή ο κόσμος είπε ότι αυτές οι ιστορικές διαιρέσεις δεν μας αφορούν πια. Και το πρόβλημα πια σήμερα είναι ότι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε σε πολιτικές προτάσεις με βάση μία παραδοσιακή διαίρεση, μία παραδοσιακή ιστορική διαίρεση της κοινωνίας μεταξύ του παλαιού δεξιού και του παλαιού αριστερού. *Θα πρέπει να κάνουμε μία διαίρεση του πολιτικού χώρου με όρους που έχουν σχέση με την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα.*

Δεν είναι τυχαίο ότι η δεξιά, η παραδοσιακή δεξιά στον τόπο μας δεν είχε κάνει ποτέ ολοκληρωμένη πολιτική πρόταση. Η δεξιά εμφανίστηκε πάντα κάτω από την ψύχωση του εθνικού ευεργέτη και εγγυητή της εθνικής μας ανεξαρτησίας μονοπωλώντας την εθνικοφοροσύνη και προβάλλοντας χαρισματικούς ηγέτες τύπου Παπάγου και Καραμανλή με σοβαροφάνεια για να κυβερνήσει τη χώρα χωρίς πολιτική πρόταση. Δεν είχαμε ακούσει ποτέ μια ολοκληρωμένη πολιτική πρόταση. Είναι τώρα τελευταία που η δεξιά μετεξελίσσεται, θάλεγα μεταμφιέζεται, που χρησιμοποιεί ένα νέο φιλελεύθερο προσωπείο που είναι και αυτό μία εισαγωγή από το εξωτερικό μιας νεοσυντηρητικής αντίληψης. Έτσι με «καινούργια» πρόσωπα θα παρουσιαστεί μια νέα συντηρητική παράταξη. Η μετεξέλιξη της δεξιάς πάνω σ' αυτή τη βάση, δεν έχει μέλλον, γιατί από άποψη ταξική και κοινωνική, η συντηρητική - νεοφιλελεύθερη πρόταση δεν καλύπτει πάνω από 6-10% του ελληνικού λαού. Τι δουλειά έχει ο παλαιός παραδοσιακός δεξιός που είναι αγρότης ή εργάτης και που βρέθηκε στη δεξιά εγκλωβισμένος για ιστορικούς λόγους να ακολουθήσει μια πολιτική πρόταση συντηρητική με νεοφιλελεύθερο πνεύμα. Γι' αυτό οι παλαιοί πολιτικοί που ανήκουν στη δεξιά αντιδρούν στη νέα κατάσταση, γιατί ξέρουν ότι αν χαθεί η ιστορική της πελατεία, η δεξιά στον τόπο μας δεν καλύπτει πάνω από ένα 10% του εκλογικού σώματος. Αυτοί που ποντάρουν στο μέλλον της δεξιάς, στο νέο της πρόσωπο, το κάνουν γιατί ελπίζουν ότι δεν θα υπάρξει από την άλλη μεριά πολιτική πρόταση που θα σταματήσει την παραπλάνηση του κόσμου και τη ροή του προς τη δεξιά μετά από την αφεγγυότητα των αριστερών προτάσεων και ιδίως την αφεγγυότητα του ΠΑΣΟΚ.

Η μόνη περίπτωση να σταματήσει η κίνηση προς τα δεξιά, είναι η άθρωση προοδευτικού λόγου. Η δεξιά ποντάρει ότι οι αριστερές δυνάμεις θα ξαναμιλήσουν μια παρωχημένη γλώσσα που δεν θα πειθεί πια κανέναν, και ότι το ΠΑΣΟΚ θα συνεχίσει να ασχολείται με τη νομή της εξουσίας.

Ένας από τους λόγους συρρίκνωσης της ΔΗΑΝΑ είναι ότι προήλθε από το χώρο της δεξιάς και αντιτάχθηκε στην ίδια τη δεξιά. Δεν μπορείς να ξεκόψεις από κάποιο χώρο, και να βγεις να κτυπήσεις το χώρο από τον οποίο προέρχεσαι. Είναι κάτι που δεν είναι σύμφωνο με το ήθος του ελληνικού λαού. Το ίδιο έγινε και σε μια άλλη περίπτωση, όταν μετά τη διάσπαση του ΚΚΕ, το ΚΚΕεσ. έκανε το ιστορικό λάθος να ασχοληθεί κυρίως με τους παλιούς λογαριασμούς και να οριοθετηθεί σαν αντικΚΕ. Το θέμα για μας δεν είναι να ξεκαθαρίσουμε προσωπικούς ή και πολιτικούς λογαριασμούς με το ΠΑΣΟΚ. Το πρόβλημά μας είναι να δούμε το μέλλον. Το θέμα μας δεν είναι το ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ έχει κλείσει τον βιολογικό του κύκλο, έχει πάρει το δρόμο της δικής του πολιτικής εντροπίας. Σημασία έχουν όλες οι προοδευτικές δυνάμεις, αυτές που ήταν μέσα στο ΠΑΣΟΚ, αυτές που είναι μέσα στο ΠΑΣΟΚ, και αυτές που είναι απέξω από το ΠΑΣΟΚ. Το θέμα είναι πόσο γρήγορα θα τελειώσει, σε τι θα συρρικνωθεί και πού θα πάει το ΠΑΣΟΚ. Δεν μπορεί να αρθρώσει φερέγγυο πολιτικό λόγο και ακόμα χειρότερα δεν έχει και φερεγγυότητα για τη διαχείριση της κυβέρνησης.

Το ΚΚΕ αντιμετωπίζει και αυτό τη δική του την κρίση που είναι περίπου η κρίση των κομμουνιστικών κομμάτων και σε άλλες χώρες της Δύσης. Σ' αυτή τη νέα κατάσταση ο κόσμος δεν ζητάει από τα κόμματα αφερέγγυα οράματα ή άκρατες διεκδικήσεις που δεν μπορούν να υλοποιηθούν. Αυτή τη στιγμή ζητάει πολιτική πρόταση. Και για να κάνει πολιτική πρόταση πρέπει να είσαι υπεύθυνος. Και για να είσαι υπεύθυνος πρέπει να παραδεχθείς, είτε σου αρέσει, είτε όχι, ορισμένες βασικές παραμέτρους που δίδονται από τη διεθνή πολιτική και οικονομική συγκυρία. Το αν το ΚΚΕ το κάνει αυτό ή όχι δεν αφορά μόνον αυτούς, αφορά όλους εμάς. Εμείς που θέλουμε να προωθήσουμε ένα αυτοδύναμο πολιτικό λόγο θα θέλαμε και τα άλλα κόμματα όπως και το ΚΚΕ, να εκσυγχρονισθεί και να προσφέρει από τη δική του άποψη, την κομμουνιστική, μία πολιτική πρόταση που μπορεί να γίνει αντικείμενο δημοκρατικού διαλόγου σ' αυτόν τον τόπο. *Είμαστε αντίθετοι σε δορυφορικές λύσεις. Αλλά είμαστε υπέρ του εκσυγχρονισμού όλων των προοδευτικών κομμάτων.*

Το ΚΚΕεσ. είχε αντιληφθεί έγκαιρα την ανάγκη της δικής του μετεξέλιξης. Είχε μια μεγάλη ευκαιρία με το συνέδριό του να γίνει ένας πόλος συσπείρωσης των προοδευτικών δυνάμεων για ένα νέο πολιτικό λόγο· οι εσωτερικές του όμως εξισοροπήσεις, αντιφάσεις και αμφιταλαντεύσεις το έχουν σήμερα περιορίσει όχι σ' ένα πολιτικό κίνημα αλλά σε μία λέσχη πολιτικού προβληματισμού κι αυτή τη στιγμή αυτό που χρειάζεται είναι πολιτική πρόταση και πολιτική πράξη. Έτσι στον αριστερό χώρο βλέπουμε ότι δεν αναλαμβάνονται σημαντικές πρωτοβουλίες. Πρωτοβουλίες συγκεκριμένες και διαμορφωμένες έτσι, που να μπορούν να ελκύσουν αυτή τη στιγμή τουλάχιστον την προσοχή του κόσμου. Είναι από αυτό το συλλογισμό που καταλήγουμε στην ύπαρξη ενός πολιτικού κενού.

Το πολιτικό κενό

Το πολιτικό κενό συνοψίζεται στο εξής: ότι πέρα από μια εναλλακτική πρόταση του συντηρητισμού με το προσώπείο της νεοφιλελεύθερης πολιτικής δεν έχει προωθηθεί στον τόπο μας φερέγγυος πολιτικός λόγος και συγκεκριμένα δείγματα του πώς θα βγούμε από αυτή την κρίση. Μέσα από ποιες διαδικασίες και πώς θα σχηματισθούν πολιτικά κόμματα ή πολιτικό κόμμα που θα μπορέσει να γίνει ένα ζωντανό κύτταρο παρέμβασης για να αλλάξει τη ζωή του τόπου. Η περίοδος της αυτοδυναμίας έχει περάσει. Κι ακριβώς επειδή η περίοδος της αυτοδυναμίας έχει περάσει, υπάρχει χώρος για ένα νέο δυναμικό πολιτικό φορέα. Ποια πρέπει να είναι τώρα τα χαρακτηριστικά αυτού του φορέα;

Πρώτα απ' όλα χρειάζεται ένας δημοκρατικά συγκροτημένος πολιτικός φορέας. Σ' ότι αφορά το θέμα της πολυσυλλεκτικότητας: Υπάρχει η αντίληψη ότι το πρόβλημα του ΠΑΣΟΚ ήταν η πολυσυλλεκτικότητά του. Διαφανώ μ' αυτή την άποψη. Η σύνθεση και διάρθρωση της ελληνικής κοινωνίας είναι τέτοια που δεν έχουμε αποκρυσταλλωμένες ταξικές κατατάξεις. Σε όποια χώρα, σε όποια πόλη και σε όποιο χωριό πάτε, θα δείτε, ότι ο μέσος Έλληνας πολίτης ταυτίζεται ταξικά, συγκινησιακά και οικονομικά με το γεωργό, με τον εργάτη, με τον υπάλληλο, με τον επαγγελματία και με τον έμπορο. Γιατί; Γιατί τα εισοδήματα του ελληνικού νοικοκυριού είναι συνήθως πολλαπλά. Σπάνια έχουμε ελληνικό νοικοκυριό που αντλεί το βίος του από μία μόνο παραγωγική πηγή. Και δεύτερον γιατί η αποκρυστάλλωση η ταξική στον τόπο μας δεν έχει ολοκληρωθεί. Αυτή είναι η κοινωνική πραγματικότητα και θα

ήταν ένα τεράστιο πολιτικό λάθος να προβληθεί μία πολιτική πρόταση που να βασίζεται σε μία ορισμένη ταξική διαστρωμάτωση που αντιστοιχεί σε μία ολοκληρωμένη αστικά κοινωνία και που δεν ανταποκρίνεται όμως στην ελληνική πραγματικότητα. Το πρόβλημα δεν είναι εκεί. Το πολιτικό ζητούμενο είναι να πείσεις αυτόν τον άνθρωπο που δεν έχει ολοκληρωθεί ταξικά, γιατί δεν έχει ολοκληρωθεί ένα αστικό καθεστώς σ' αυτόν τον τόπο, να ακολουθήσει μία πρόταση Αλλαγής. Η κοινωνία έχει μπλοκαριστεί, πράγμα που γίνεται κατανοητό από τα προχωρημένα τμήματα της ελληνικής κοινωνίας που έχουν πεισθεί ότι η αλλαγή, η σωστή αλλαγή, θα πρέπει να προχωρήσει. Η σύγχυση που έγινε μετά την μεταπολίτευση και που την εκμεταλλεύτηκε πολιτικά το ΠΑΣΟΚ είναι ότι αλλαγή σημαίνει πως θα περνάς το ίδιο και καλύτερα χωρίς να κάνεις εσύ τίποτα, αρκεί να αλλάξουν όλοι οι άλλοι. Αυτό το πράγμα δεν πρέπει να καλλιερηθεί.

Αλλαγή σημαίνει πόνος, κόπος, δουλειά. Αλλαγή σημαίνει ότι δεν υπάρχει εγγύηση ότι η δική μας σχετική θέση στην κοινωνία θα παραμείνει αμετάβλητη, αλλά ότι θα αλλάξουμε όλοι. Μετασχηματισμός σημαίνει ότι οι δομές της παραγωγής, οι δομές οι οικονομικές θ' αλλάξουν. Πώς μπορείς λοιπόν να υποσχεθείς σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα το «στάτους κβο» και ότι θα περάσουν όλοι το ίδιο ή και καλύτερα; Αυτό που μπορείς να υποσχεθείς είναι ένα συγκεκριμένο και αξιόπιστο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων και αλλαγών που θα ακολουθηθεί με φερεγγυότητα και συνέπεια. Θα υποσχεθείς ότι σ' αυτή την κούρσα, αυτός που θέλει να αξιοποιήσει τις δημιουργικές του δυνάμεις θα μπορεί, και ότι όποιος το κάνει θα επιβραβεύεται, με βάση αντικειμενικά κριτήρια.

Όποιος όμως χάνει την κούρσα, γιατί δεν είναι όλοι οι καλύτεροι, δεν θα ισοπεδώνεται κοινωνικά και οικονομικά. Με αυτούς τους απλούς όρους και αυτές τις απλές αξίες μπορούμε να ξεμπλοκάρουμε το σύστημα. Οι αλλαγές στις δομές της κοινωνίας και της οικονομίας προγραμματίζονται με δημοκρατικό τρόπο και κάτω από κοινωνικό έλεγχο.

Παραγωγή και ανάπτυξη

Το θέμα της παραγωγής συνδέεται με το ότι είμαστε μια μικρή και ανοικτή οικονομία. Είναι μια πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες χώρες του κόσμου. Δεν μπορείς να αναπτυχθείς κάτω από μια προστατευτική ομπρέλα. Εμείς έχουμε το πρόσθετο πρόβλημα, ότι έχουμε μια υπανάπτυκτη παραγωγική δομή. Εάν αφήσουμε τα πράγματα στην τύχη τους, τότε ο διεθνής καταμερισμός της εργασίας θα μας καταδικάσει σε μία κοινωνία αγροτών, ξενοδόχων, ξενοδοχοϋπαλλήλων και ίσως κάποιων εργατών στην αγροτοβιομηχανία. Ο υπόλοιπος κόσμος δεν μπορεί να αξιοποιηθεί παραγωγικά σ' αυτόν τον τόπο εάν δεν υπάρξουν περιθώρια για τεχνολογική αναβάθμιση και διεύρυνση της παραγωγής στο χώρο της μεταποίησης και των υπηρεσιών. Το συντηρητικό νεοφιλελεύθερο μοντέλο που ουσιαστικά δέχεται τον διεθνή καταμερισμό της εργασίας, καταδικάζει τη χώρα μας σ' αυτού του είδους την περιθωριοποίηση σαν περιφέρεια στον αγροτικό και τουριστικό περίγυρο του ανεπτυγμένου κέντρου. Μέσα σ' αυτό το πλέγμα εξάρτησης κάτω από συνθήκες κρίσης, η ανεργία μπορεί να ξεπεράσει το 25% πράγμα που θα οδηγήσει στην περιθωριοποίηση της νεολαίας, ή κάποια στιγμή στο απώτερο μέλλον σε μία καινούργια μετανάστευση του εργατικού δυναμικού από αυτόν τον τόπο. Εμείς αντιπροτείνουμε,

μία συντονισμένη παρέμβαση σ' αυτόν τον χώρο που θα δημιουργήσει αυτοδύναμες συνθήκες ανάπτυξης. Όργανο αυτής της παρέμβασης είναι ο δημοκρατικός προγραμματισμός.

Οι παραγωγικές μονάδες μπορεί να είναι μονάδες μικτές, μονάδες που αποτελούνται από ιδιωτικές ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, από συνεταιριστικές μονάδες, από κοινοπραξίες, από δημοτικές επιχειρήσεις, ή ακόμα και από επιχειρήσεις όπου η ιδιοκτησία ανήκει σε κοινωνικούς φορείς ή στο δημόσιο. Οι μονάδες αυτές πρέπει να δρουν επιχειρηματικά και ανταγωνιστικά και αναμεταξύ τους και προς τρίτους. Ήταν και είναι τραγικό σφάλμα να γίνει αποδεκτό από ορισμένους χώρους της αριστεράς, ότι μπορεί να γίνει ανάπτυξη κατά παρέκβαση των τιμών που επικρατούν στη διεθνή αγορά. Σε μία διεθνή οικονομία για να επιζήσεις πρέπει να είσαι ανταγωνιστικός. Το θέμα λοιπόν είναι πώς θα δημιουργήσεις νέες παραγωγικές δυνάμεις της μιας ή της άλλης μορφής που θα είναι ανταγωνιστικές και θα μπορέσουν να εκφράσουν τις παραγωγικές προτεραιότητες ενός αναπτυξιακού προγράμματος που θα γίνει μέσα από το δημοκρατικό προγραμματισμό. Και εδώ το θέμα του τι θα πάει μπροστά, τι δεν θα πάει μπροστά θα εξαρτηθεί από τη δυναμική των φορέων και των χώρων που θα εκμεταλλευθούν σωστά τις συνθήκες που τους προσφέρονται ή και την τεχνική βοήθεια που τους παρέχεται. Πρέπει λοιπόν να το πούμε και να το πούμε ανοικτά και καθαρά ότι στην περίοδο της μετάβασης θα έχεις μία ανταγωνιστική, αλλά αποκεντρωμένα προγραμματισμένη οικονομία, όπου η παραγωγή θα υπηρετεί μεν κοινωνικούς αναπτυξιακούς στόχους, αλλά ταυτόχρονα θα προκύπτει από έναν υγιή επιχειρηματικό ανταγωνισμό που επιβάλλεται από τη διεθνή οικονομική πραγματικότητα. Το ζητούμενο είναι πως μέσα στο χώρο της παραγωγής θα δώσεις κίνητρα, όχι αναγκαστικά οικονομικά, και πως θα προωθήσεις νέες μορφές οργάνωσης που θα στηρίξουν μορφές παραγωγικής διασύνδεσης που δεν είναι παραδοσιακές. Έτσι η ανάπτυξη λ.χ. του συνεταιριστικού κινήματος δεν θα γίνει με γραφειοκρατικές προνομιακές λύσεις για τους συνεταιρισμούς. Γιατί έτσι ανοίγεται ο δρόμος για τη διαφθορά του συνεταιριστικού κινήματος. Αυτό που πρέπει να γίνει, είναι να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, η οικονομική και κοινωνική υποδομή που θα κάνει τους συνεταιρισμούς ανταγωνιστικούς και που θα οδηγήσει στην εξάπλωσή τους γιατί η μορφή αυτή οργάνωσης αποδεικνύεται καλύτερη από τις άλλες. Το ίδιο ισχύει και για τις δημόσιες και για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Εμείς που θέλουμε να προωθήσουμε νέες μορφές παραγωγής και που θέλουμε τον μετασχηματισμό της παραγωγικής μας δομής, πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα αυστηροί στα σχήματα που προωθούμε. Το γεγονός ότι πολλές φορές εκθέσαμε νέους θεσμούς χωρίς την απαραίτητη υποδομή, συντέλεσε στο να έχουμε κάνει ένα ανεπανόρθωτο κακό στις προοδευτικές έννοιες.

Στο ζήτημα των μέσων παραγωγής είχε δοθεί μια ιδιαίτερη έμφαση από τις παραδοσιακές αριστερές δυνάμεις που συχνά υποστήριζαν, ότι το θέμα της κοινωνικοποίησης των μέσων της παραγωγής είναι η αρχή και το τέλος της διαδικασίας μετάβασης. Από τη διεθνή εμπειρία έχουμε διδαχθεί ότι αυτό δεν αρκεί και ότι το θέμα της ιδιοκτησίας των μέσων της παραγωγής είναι ένα θέμα πολύπλοκο που λύνεται μέσα στην πορεία του χρόνου και κάτω από ανταγωνιστικές συνθήκες. Δεν είναι λοιπόν ένα θέμα που το θάζεις στην αρχή, σαν προϋπόθεση μιας πορείας, αλλά που το εντάσσεις μέσα στη λογική της βαθμιαίας αλλαγής του συστήματος και της προώθησης νέων μορφών οργάνωσης.